

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

DOI 2023

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

«Smart-turizm: XORIJIY TAJRIBA VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI»

Respublika ilmiy-amaliy anjumani

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
ILMIY MAQOLA VA TEZISLAR TO'PLAMI

2023-yil 15-dekabr, maxsus son

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'iro'tboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 540 sahifa, 15-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'iro'tboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javoxir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

UO'K: 338.48 (075)

KBK: 65.433(011)

“Smart-turizm: XORIJIY TAJRIBA VA UNI O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH ISTIQBOLLARI”. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to‘plami. – T.: “YalIT” jurnali, 2023. – 540-b.

To‘plamga xorijiy va mahalliy olimlar, sohaning yetuk mutaxassislari va oliy o‘quv yurtlarida turizm sohasidagi muammolar bo‘yicha ilmiy izlanishlar olib borayotgan doktorantlar, tadqiqotchilar, vazirlik, qo‘mita va turli mulkchilik shaklidagi korxona, tashkilotlarning yetakchi mutaxassislari, magistrnlarning ilmiy izlanishlarining natijalari kiritilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va keltirilgan huquqiy-me‘yoriy hujjatlarning haqqoniyligi, tadqiqiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.

Mas‘ul muharrir: t.f.d., prof. K.A. Sharipov

Konferensiya tahrir hay‘ati: i.f.d., prof. M.P.Eshov, i.f.d., prof. G.Q.Abduraxmanova, i.f.d., prof. S.K.Xudoyqulov, i.f.d., prof. M.A.Yuldashev, i.f.d., prof. A.M.Abduvohidov, i.f.d., prof.M.T.Aliyeva, i.f.d., prof. A.A.Eshtayev, i.f.d., prof.A.N.Norchayev, i.f.n.,prof. S.R.Safayeva, i.f.n., dots. D.I.Abidova, i.f.n., dots. X.Ochilova,i.f.n., dots. M.Nurfayziyeva.

Taqrizchilar:

Sh. Ergashxodjayeva, i.f.d., prof.

U. G‘afurov, i.f.d., prof.

Ushbu Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida o‘tkazilayotgan «Smart-turizm: XORIJIY TAJRIBA VA UNI O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH ISTIQBOLLARI» mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman to‘plami O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9943-6856-0-4

HUDUDIIY TURIZM RIVOJLANISHINING IQTISODIIY SAMARADORLIGINI OSHRISHDA “SMART-TURIZM” XIZMATLARIDAN MAQSADLI FOYDALANISH

Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada hududiy turizm xizmatlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish, hududiy turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy tamoyillari va omillari, iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishda turizm xizmatlarini roli, yangi ish o'rinlarini yaratish, shuningdek yangi xizmat turlarini tatbiq etish, turistik resurslardan maqsadli foydalanish, turizm xizmatlarini raqamlashtirish, turizm xizmatlari bozorini tartibga solishning ilmiy-uslubiy yondoshuvlari to'g'risida fikr va mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: turistik resurs, iqtisodiy samaradorlik, zamonaviy xizmatlar, barqaror iqtisodiyot, raqamli xizmatlar.

Abstract: This article discusses increasing the economic efficiency of the development of regional tourism services, the basic principles and factors for the development of regional tourism services, the role of tourism services in the sustainable development of the economy, the creation of new jobs, as well as the implementation of new types of services, the targeted use of tourism resources, the digitalization of tourism services, opinions and comments on scientific and methodological approaches to regulating the tourism services market are provided.

Key words: tourism resource, economic efficiency, modern services, sustainable economy, digital services.

Аннотация: В данной статье рассматриваются повышение экономической эффективности развития региональных туристических услуг, основные принципы и факторы развития региональных туристических услуг, роль туристических услуг в устойчивом развитии экономики, создании новых рабочих мест, а также реализации новых видов услуг, целевого использования туристических ресурсов, цифровизации туристических услуг, приводятся мнения и комментарии по научно-методическим подходам к регулированию рынка туристических услуг.

Ключевые слова: туристический ресурс, экономическая эффективность, современные услуги, устойчивая экономика, цифровые услуги.

KIRISH

Turizm sohasi iqtisodiy samaradorligining oshishi turizm xizmatlarining har tomonlama rivojlanligida ko'rinadi, ya'ni bunga turizmning mamlakatdagi boshqa ijtimoiy-iqtisodiy tarmoqlar bilan parallel ravishda va o'zaro aloqada rivojlanishi natijasida erishiladi. Turizm sohasi mahalliy aholi hamda xorijiy fuqarolar boradigan mintaqalarning tarixi, u yerdagi tarixiy arxitektura obyektlari, mahalliy aholining urf-odatlar, an'analari, marosimlari bo'yicha kishilar bilimlarini oshirish, ziyoratgoh joylarni ziyorat qilish, sog'lomlashtirish xizmatlaridan foydalanish bilan bir qatorda shu mamlakat yoki mintaqqa iqtisodiyotiga bevosita valyutalar oqimini olib kelish, mahalliy aholining yashash sharoitini yaxshilash va ularni ish bilan ta'minlashga ko'maklashadi. Turizm sohasi milliy iqtisodiyotning alohida tarmog'i sifatida o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Uning mahsuloti muayyan turdagi xizmatlardan foydalanishga beriladigan huquq bo'lib, bu xizmatlarning o'zi esa iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida yaratiladi.

Jahonda turizm xizmatlari bozorini rivojlantirishga asosiy to'siq bo'lib kelayotgan muammolarni aniqlash va ularning samarali yechimlarini izlashga qaratilgan tadqiqotlarni o'tkazish hozirgi davrda ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib hisoblanadi. Bu jarayonda hududiy turizmga mintaqada ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida qaralmoqda va milliy iqtisodiyotda turizmni rivojlantirishning samarali modelini ishlab chiqishga alohida etibor berilmoqda. Dunyoda turislarga xizmat ko'rsatish sifati va samaradorligini oshirish bo'yicha bir qancha raqamli xizmatlar taqdim etilib yildan yilga takomillashtirilib borilmoqda mamlakatimizda "Smart-turizm" xizmatlarini rivojlantirish turislar oqimining kengayishi, hududlarning turistik salohiyatini yoritish, turslar uchun yanada qulay va sifatli xizmatlar taklif etish kabi bir qancha omillarga ta'sir qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAPNING TAHLILI

Hududiy turizmni rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish mamlakatizimning yetakchi olimlari A.M. Abduvoxidov "Turizm rivojlanishining tahlili va prognozi" nomli maqolasida turizm sohasini rivojlanishi bir qancha iqtisodiy-ijtimoiy omillar bilan bog'liq ekanligini ta'kidlab "Barcha sohalarda bo'lgani kabi turizm ham hal qilinishi kerak bo'lgan qator muammo va kamchiliklar mavjud, albatta. Logistika, infratuzilma, mehmonxona va tezyurar poyezdlarda joy yetishmasligi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, turizm tarmog'i kadrlari salohiyatini oshirish bilan bog'liq qator muammolar yechimi izlanmoqda" ekanini aytib o'tgan (Abduvoxidov A.M. 2019).

M.T. Alimova o'zining "Hududiy turizm bozorining rivojlanish xususiyatlari va tendensiyalari" nomli doktorlik dissertatsiyasida turizm bozorida talab va taklifni muvofiqlashtirish, marketing konsepsiyasi orqali turistik mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirish, turizm sohasi rivojlanishining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish hamda hududiy turistik klasterni shakllantirish bo'yicha ilmiy mulohazalar keltirgan (M.T. Alimova 2017) va turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirish omillari, globallashuv jarayonlarining turistik faoliyatga ta'siri va turizm destinatsiyasi rivojlanish xususiyatlariga alohida e'tibor qaratgan.

I.S. Tuxliyev, R. Hayitboyev, B. Sh. Safarov va G. R. Tursunovanning tadqiqotlari mamlakatimizda turizm sohasini va industriyasini rivojlantirish, turistik-rekreatsion xizmatlarni kengaytirishga qaratilgan bo'lib, ularda turizm rekreatsion xizmatlarning shakllanishi masalalariga atroflicha e'tibor qaratilgan (I.S. Tuxliyev, R. Hayitboyev, B. Sh. Safarov va G. R. Tursunova 2014). Mazkur tadqiqotlarda turizm sohasini davlat tomonidan tartibga solish va uning infratuzilmasini rivojlantirish masalalari yoritilgan.

A. Amonboyev, D. I. Abidova va N. A. Jurayeva ilmiy ishlarida turizm dam olish strukturasini yaratadi, u nafaqat turistlar tomonidan, balki mahalliy aholi uchun ham foydalanilishi mumkin, yangi turistik markazlarning paydo bo'lishi servis savdo markazlarining paydo bo'lishiga, yo'llarning qurilishiga, hordiq chiqarish korxonlarining vujudga kelishiga olib keladi va u o'rab turgan infratuzilmaga, iste'mol bozoriga va boshqa tadbirkorlik faoliyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi (A. Amonboyev, D. I. Abidova, va N. A. Jurayeva 2019), degan fikrlarni bildirishgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishida jahonda yuz berayotgan turli salbiy iqtisodiy o'zgarishlar, turizm sohasini kompleks rivojlantirish, hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirish, turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy tamoyillari va omillari o'rganilib, mazkur yo'nalish bo'yicha iqtisodchi olimlar va mutaxassislarning fikrlariga tayangan holda tahlil va sintiz, kuzatish, gupuhlash, qiyociy tahlil, tizimli yondashuv, pacmiy-mantiqiy, opepatiyalapni tadqiq etish, statistika va iqtisodiy tahlil kabi usullar orqali turizm sohasi rivojlanishining o'stuvor yo'nalishlarini belgilash taklif etilgan. Shuningdek, hududlarda turistik obyektlar faoliyatini samarali tashkil etish, turistik infratuzilmalarni oqilona rivojlantirish va sifatli kadrlarni tayyorlash hamda turizm industriyasi rivojlanishini qo'llab-quvvatlash darajalari bo'yicha omillarga oid aniq tavsiyalar ishlab chiqilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakatimiz bugungi kunda turizmning dunyo iqtisodiyotidagi o'rni mustahkamlanib, muhim makroiqtisodiy tarmoqlardan biri sifatida jadal rivojlanib bormoqda. O'zbekiston tashabbuskor, hamda madaniyat, tarix, an'ana va egzotik mamlakatlarga qiziquvchilar uchun maftunkor sayyohlik yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Qadimiy shaharlarimizdagi takrorlanmas yodgorliklar va me'moriy inshootlar o'tmish zamonlarni o'zida aks ettirib, mamlakat tarixida katta rol tutadi. Buyuk Britaniyaning "Daily Mail" nashri oilaviy sayyohlar oqimi yetib kelmagan eng yaxshi mamlakatlar ro'yxatini tuzdi. O'zbekiston shu ro'yxatning birinchi o'ntaligidan joy olgan.

Hududiy turizmni rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini oshirishda turistik imkoniyatni hisobga olgan holda, raqobatbardosh turizm mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqish, ularni takomillashtirish iste'molchilarning talablarini raqamli xizmatlar "Smart-turizm" xizmatlarini ko'paytirish, ichki va halqaro turizm bozorlarida targ'ibot qilish bilan turizm sohasida mamlakatimizning ijobiy qiyofasini shakllantirishimiz mumkin. Mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotidagi turizm sohasi ulushi bor-yo'g'i 3,4

foizni tashkil etadi, rivojlangan xorijiy davlatlarda esa ushbu ko'rsatkich 10 foizgacha yetadi. Demak, rivojlangan mamlakatlar qatorida jahon standartlariga asoslangan holda ish yuritish mamlakatimizda turizm sohasini har tomonlama isloh qilish, sohada vujudga kelayotgan iqtisodiy-ijtimoiy holatni ilmiy nuqtainazardan tahlil va tadqiq qilish imkoniyatini yaratadi. Oxirgi 10-15 yil davomida mamlakatimiz turizm sohasida infrastrukturani yangilash va jahon andozalari darajasiga yetkazish bo'yicha ko'pgina muhim tadbirlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekistonda hududiy turizmni rivojlantirishning asosiy maqsadi dunyo bozorida raqobatbardosh mahsulotni yaratish, mamlakat aholisining turistik talablarini maksimal darajada qondirish, shuning asosida tarixiy-madaniy meros va ekologik tenglikni saqlagan holda hududlarning kompleks rivojlantirish va ularning ijtimoiy-iqtisodiy qiziqishlarini ta'min-lashdan iborat. Bu birinchi navbatda iqtisodiyotni rivojlanishida turizm sohasida ilg'or o'rinlarni egallagan Toshkent, Samarkand, Buxoro, Xorazm, Surxandaryo, Kashqadaryo viloyatlari, shuningdek, Toshkent shahar va Farg'ona vodiylarida jozibador turistik-rekreatsion hududlarlarga tegishli.

Hududiy turizmni rivojlanishi ko'proq sanatoriy-kurort va davolovchi dam olish maskanlar hududlarning rivojlantirishiga yunaltirilgan tadbir va dasturlarga bog'liq bo'lib, dam olishning zamonaviy sharoitlarini yaratilishiga, kurort-turistik tashkilotlariga davolashning zamonaviy uskuna va texnologiyalari bilan ta'minlashga o'z hissasini qo'shadi.

Turizm samaradorligi deganda quyidagilardan iqtisodiy natija olish tushuniladi:

- turizm tashkilotlari;
- turistik xizmatlar;
- turistik korxonaning ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayoni.

Turizmning iqtisodiy samaradorligi ijtimoiy mehnatning umumiy samaradorligining ajralmas elementidir.

Mikrodarajada turizmni rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligi turizm xizmatlarini amalga oshirishning miqdoriy hajmini va ularning sifat tomonlarini aks yettiruvchi iqtisodiy ko'rsatkichlar tizimi bilan tavsiflanadi:

- turistik oqim hajmi;
- turizm xarajatlari miqdori;
- moddiy-texnika bazasining holati va rivojlanishi;
- moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlari;
- xalqaro turizmni rivojlantirish ko'rsatkichlari.

Turistik oqim hajmini tavsiflovchi ko'rsatkichlarga quyidagilar kiradi: turistlarning umumiy soni (shu jumladan, uyushgan va havaskorlar), turlar soni, tunashlar, yotoq kunlari, turlarning o'rtacha oylik soni, qolish muddati, sayohatlar soni. kelgan (ketgan) mehmonlar.

Turistlarning umumiy soni sayohatda qatnashgan odamlar soni bilan o'lchanadi. Bu ko'rsatkich aholini turistik faoliyat bilan qamrab olish ko'lamini tavsiflaydi va xizmat ko'rsatish uchun qabul qilingan ma'lum bir davr uchun turistlar sonini ro'yxatga olingan kunlar, ya'ni xizmat ko'rsatishning birinchi kuni bo'yicha jamlash yo'li bilan aniqlanadi.

Tur kunlarining soni kishi-kunlarda o'lchanadi va turistlarning umumiy sonini bitta turistning mamlakatda (mintaqada) bo'lish o'rtacha davomiyligiga (kunlarda) ko'paytirish yo'li bilan aniqlanadi:

$$D = Ch \times tcp,$$

bu yerda D - tur kunlari soni, odamlar-kunlar; Ch - turistlar, odamlar soni; tcp bitta turistning ma'lum mintaqada qolishining o'rtacha davomiyligi.

Ushbu hududda umumiy turistik xarajatlarning qiymati $R\Sigma$ quyidagicha aniqlanadi:

$$R\Sigma = D \times R \text{ tcp},$$

bu yerda Pcp - turistning kuniga o'rtacha narxi.

Biroq, turistlar oqimi notekis taminlanadi. Turistik oqimning notekisligini tavsiflash uchun notekislik koeffitsiyentlari qo'llaniladi, ular uchta usulda hisoblanadi.

$$Kn = D_{\max} / D_{\min} \times 100\%; Kn = D_{\max} / D_{\text{god}} \times 100\%; Kn = D_{\max} / D_{\text{sm}} \times 100\%,$$

bu yerda $D_{\max}$ $D_{\min}$ - yeng ko'p va minimal turist oqimi oyidagi turistik kunlar soni, mos ravishda, kishi-kunlar; D_{god} - D_{sm} – mos ravishda tur kunlarining yillik va o'rtacha oylik soni, odamlar-kunlar. Tur kunlarining o'rtacha oylik soni yillik tur kunlari sonini 12 oyga bo'lish yo'li bilan aniqlanadi.

$$D_{\text{sm}} = D_{\text{god}} / 12.$$

Bir kechada qolish soni tabiiy ko'rsatkichdir. E'tibor bering, turizmga nisbatan "tunada qolish" tushunchasining yagona ta'rifi mavjud yemas. Bir kechada qolish belgilangan manzil sifatida (turar joy statistikasida) hisobga olinadi, so'ngra shaxs tashrif buyurilgan joyda tunab qolgan, deb hisoblanadi, agar ularning kelish va ketish sanalari har xil bo'lsa. Agar tunash kelib chiqishi bo'yicha (uy xo'jaligini o'rganish uchun) hisobga olinsa, agar shaxs jo'nab ketish va qaytish sanalari ko'rsatilgan bo'lsa, shuningdek, u haqiqatda tunab qolgan bo'lsa, tegishli safar davomida tunashni amalga oshirgan hisoblanadi. Bir kechada qolish deganda bitta summa tushuniladi.

Turizm davomiyligi kunduzgi sayohatlar uchun soatlar va tashrif buyurish uchun tunashlar bilan o'lchanadi.

Tashrifchilarning kelishlari (ketishlari) soni. Tashrifchi - bu 12 oydan ko'p bo'lmagan muddatga odatdagi muhitdan tashqaridagi joyga sayohat qiladigan va tashrif buyurilgan joydan daromad olmaydigan har qanday shaxs mehmonlar, agar ular uydan uzoqda bir kechada qolsalar, turist sifatida, agar tunab qolishmasa, kunduzgi tashrif buyuruvchilar sifatida tasniflanadi.

Turizm statistikasi mahalliy va xorijiy tashrifchilarni hisobga olganda, kelganlar (ketishlar) soni ma'lum vaqt davomida mamlakatga kelgan (ketgan) ro'yxatdan o'tgan tashrif buyuruvchilar soniga teng bo'lib, mutlaq ko'rsatkichlarda hisobga olinadi.

Sayohatlar soni - bu odamning odatdagi yashash joyidan chiqib ketish sonining o'lchovidir. Turistik sayohatlar turistik sayohatlar, uning tashriflari yesa turistik sayohatlar, deb ataladi.

Yuqoridagi barcha ko'rsatkichlar mamlakat, mintaq, dunyo turistik oqimini tavsiflaydi.

Fuqarolarning turistik maqsadlarda chet yelga sayohat qilishlari, shuningdek ichki turizm bilan bog'liq xarajatlaridan budjetga tushayotgan ichki daromadlar mamlakatda doimiy yashovchi fuqarolarning uning chegaralari doirasida sayohat qilishlari, ularning yashash joylaridagi xarajatlari bevosita natijasidir. Ichki turizmdan olingan daromadlar ko'rsatkichi, shuningdek, turizm korxonalarini sotishdan tushgan daromadlarni, ushbu faoliyat turidan olingan turizm sanoati korxonalaridan olingan boshqa daromadlarni ham o'z ichiga olishi kerak.

Har qanday xo'jalik yurituvchi subyektning reproduktiv faoliyatining moddiy asosini ishlab chiqarish yehtiyolari tashkil yetadi. Turizmga ishlab chiqarish yehtiyolari birinchi navbatda moddiy-texnik bazaga bo'lgan yehtiyojda ifodalanadi. Moddiy-texnika bazasi uyushgan turizmni rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi, chunki u turistlarga to'liq xizmatlar ko'rsatish (yashash, ovqatlanish, transport, davolanish, yekskursiya va boshqalar) bilan xizmat ko'rsatish uchun barcha zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

Turizmning moddiy-texnik bazasi tarkibiga quyidagilar kiradi:

- sayyohlik kompaniyalari va agentliklari;
- mehmonxonalar;
- turistik oromgohlar;
- oziq-ovqat va savdo korxonalari;
- avtotransport korxonalari;
- turistik jihozlar va inventarlarni ijaraga berish punktlari;
- turistik vaucherlarni sotish bo'limi;
- nazorat-qutqaruv xizmatlari (postlari);
- turistik klublar, stansiyalar va boshqalar.

Turizmning moddiy-texnik bazasining holati va rivojlanishini tavsiflovchi ko'rsatkichlar uning ma'lum bir mamlakat (mintaqa)dagi imkoniyatlarini belgilaydi. Bularga quyidagilar kiradi:

- dam olish uylari, pansionatlar, oromgohlar, mehmonxonalar, sanatoriylar va boshqalarning yotoq fondi;

- mahalliy aholi tomonidan taqdim yetilgan yotoqlar soni;
- turistlar uchun umumiy ovqatlanish korxonalarining savdo maydon-chalaridagi o'rindiqlar soni;
- turistlar uchun ajratilgan teatr o'rindiqlari soni soni va boshqalar.

Yotoq fondining sig'imi quyidagi formula bilan aniqlanadi:

$$M_k = K_g \times 365 + K_s \times t_c,$$

bu yerda M_k – yotoqlarning umumiy soni, birliklar; K_g , – yil davomida foydalanish uchun yotoqlar soni; K_s – mavsumiy foydalanish uchun yotoqlar soni, birlik; t_c – mavsumiy foydalanish kunlari soni.

Turistik korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlariga quyidagilar kiradi:

- sotish hajmi – sotilgan turlar soni;
- turistik mahsulotni sotishdan tushgan tushumlar;
- mehnat resurslaridan foydalanish ko'rsatkichlari;
- asosiy fondlar va aylanma mablag'lardan foydalanish ko'rsatkichlari;
- mehnat unumdorligi va ish haqi ko'rsatkichlari;
- turistik korxonaning moliyaviy holati ko'rsatkichlari;
- sotilgan mahsulot (ishlar, xizmatlar) tannarxi.

Turistik mahsulotni sotishdan tushgan daromad muhim ko'rsatkichdir. U barcha xarajatlarni qoplashi va foydani ta'minlashi kerak.

Alohida-alohida xalqaro turizmning holati va rivojlanishini tavsiflovchi ko'rsatkichlar ajratiladi, ularga quyidagilar kiradi:

- xorijiy davlatlarga tashrif buyurgan turistlar soni (davlat chegarasini kesib o'tishlar soniga qarab belgilanadi);
- xorijiy turistlar uchun tur kunlari soni;
- turistlarning chet yel safarlari davomida qilgan jami naqd xarajatlari.

Turizmni rivojlantirish ko'rsatkichlari turistik korxonaning iqtisodiy faoliyatini ham, turizm bozori holatini ham tahlil qilish, tendensiyalarni tahlil qilish va turizm bozoridagi faoliyat strategiyasi va taktikasini ishlab chiqish uchun muhim ahamiyatga ega.

Taklif yetilgan tadqiqot maqsadlarini amalga oshirish jarayonida turizm statistikasi turizm bozorini jamlab va kombinatsiyalashtirgan holda tegishli ko'rsatkichlardan, ushbu hodisa va jarayonlarning miqdoriy va sifat xususiyatlaridan foydalanadi. Ushbu ko'rsatkichlar bozorning holati, rivojlanishi va barqarorligini turli darajalarda, vaqt va makonda (geografik jihatdan) aks ettirish uchun mo'ljallangan.

Statistik ko'rsatkichlar tizimi turizm bozorining asosiy iqtisodiy va ijtimoiy toifalariga asoslanadi. Bularga quyidagilar kiradi: xizmatlar, turistik mahsulot, talab, narx, taklif, tarqatish xarajatlari, xizmatlarni sotishdan olingan foyda.

Turizm bozori ko'rsatkichlari yig'indisi – bu asosiy iqtisodiy jarayonlarni va butun iqtisodiyotni tavsiflovchi o'zaro bog'liq va o'zaro kelishilgan ko'rsatkichlar yig'indisidir. Ko'rsatkichlarning izchilligi ularni birgalikda ishlatishga, shuningdek, tahliliy maqsadlarda turli hosilaviy koeffitsiyentlarni hisoblashga imkon beradi.

Turizm bozorini rivojlantirish uchun umumiy asosiy va iqtisodiy ma'lumotlardan tashqari, turli xil ma'lumotlarni batafsil tahlil qilish kerak:

- hudud infratuzilmasi;
- turistik diqqatga sazovor joylar va tadbirlar;
- turistik obyektlar va xizmatlar holati;
- turizmning mavjud va potensial shakllari;
- turizm bozorining turli segmentlari;
- mintaqadagi ekologik vaziyat;
- ijtimoiy-madaniy jihatlar;
- institutsional elementlar.

Bir qator sohalarda turizm butun mamlakat iqtisodiyotiga ta'sir qiladi. Tadbirkorlik faoliyatida turistik korxonani yaratish foydalidir, chunki u iste'molchilarga turistik mahsulot, xizmatlarni taqdim yetadi; xodimlar - ish va ish haqi; ta'sischi - foyda; davlat va mintaq - soliqlar va yig'implar. Iste'mol

sohasida sayyohlarning turli tovar va xizmatlarga bo'lgan talabi mahalliy ishlab chiqarishning rivojlanishiga, aholi turmush darajasining oshishiga xizmat qilmoqda. Pul-kredit sohasiga turizm katta miqdordagi xorijiy valyutaning kirib kelishiga yordam beradi. Mahalliy aholi foydalanishi mumkin bo'lgan turistik infratuzilma ham rivojlanadi.

Turizmga nisbatan quyidagi statistik ko'rsatkichlar guruhlarini ko'rib chiqish maqsadga muvofiq: ijtimoiy-iqtisodiy indikativ ko'rsatkichlar; turizmni rivojlantirish ko'rsatkichlari; turizm korxonalari faoliyatini tavsiflovchi individual ko'rsatkichlar.

Turizmni rivojlantirish ko'rsatkichlari turizm industriyasining holati va turizm resurslari haqida ma'lumot beradi. Turizmning asosiy ko'rsatkichlari ro'yxati ma'muriy-hududiy birlikning turizm salohiyatini tavsiflash uchun mutaxassislar tomonidan tanlanadi.

Statistik ma'lumotlar bo'limi va boshqaruvning har bir hududiy darajasida turizmni rivojlantirish ko'rsatkichlari tarkibi ma'muriy-hududiy birlikning funksiyalari, vakolatlari va vazifalari bilan belgilanadi. Shtat va tuman darajasidagi asosiy ko'rsatkichlar soni ko'proq operativ ma'lumotlarga muhtoj bo'lgan mintaqaviy va mahalliy darajalarga qaraganda sezilarli darajada kam bo'lishi mumkin. Masalan, federal darajada turizm rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari – bu kelgan xorijiy fuqarolar soni; chet yelga ketgan fuqarolar; turistik xizmatlar eksporti va importi; turizm sohasida xodimlarning o'rtacha yillik soni; aholiga pullik xizmatlar narxi; mehmonxona korxonalari va ixtisoslashtirilgan joylashtirish vositalari soni. Federatsiya subyekti va munitsipalitet darajasida ushbu statistik ko'rsatkichlar turistik resurslarning holati ko'rsatkichlari, turistik resurslarning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini baholash, turistik korxonalarning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini baholash bilan to'ldiriladi va tashkilotlar, to'langan soliqlar hududiy hamda mahalliy budjetlarga va boshqalar.

Individual ko'rsatkichlar turizm sohasidagi obyekt yoki alohida kuzatish birligi – mehmonxona, sayyohlik agentligi, turistni tavsiflaydi. Individual ko'rsatkichlar statistik hisobot shakllarida va kuzatishning boshqa shakllarida taqdim yetiladi. Shaxsiy statistik ko'rsatkichlar asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo'lgan axborot bazasining asosi bo'lgan yig'ma mutlaq va nisbiy ko'rsatkichlar hisoblanadi.

Tahlil natijalarida O'zbekistonning kiruvchi turizmini rivojlanishini to'sovchi salbiy omillar aniqlandi, ular orasida bir necha asosiylarini ajratib olish mumkin.

1. Turistik infratuzilmalarning rivojlanmaganligi. Mehmonxonalar bazasi eskirishi urtacha koeffitsiyenti – 67,7% teng. Mehmonxonalarimizning faqat 21 foiz jahon standartlariga javob beradi. Mehmonxonalardan tashqari, zamonaviy kungilochar sanoatining ulkan ommaviy obyektlarining yetishmasligini (akvaparkalar, tematik parklar va x.k) ta'kidlash kerak. Turistik jihatdan kulay transport vositalarining yetishmasligi va transport bazasining eskirganligi, yo'llarning yomonligi muammoning dolzarbligi bo'lib qolmoqda.
2. O'zbekiston subyektlarida turar joy binolarini va turistik infratuzilmalarining rivojlantirish uchun, jozibador va qulay investitsion sharoitlarni yaratish tajribasi yo'qligi.
3. Xizmat darajasi past, taklif qilinadigan turistik xizmatlar narxi ularning sifatiga mos kelmaydi (ayniqsa, tashish, ovqatlanish va joylashtirish sharoitlari qismida).
4. Turistlar uchun tovarlar va estalik buyumlar savdosi muammosi. Joylarda estalik buyumlar savdosi rivojlanmagan, ba'zi bir hududlar va joylarda umuman mavjud emas.
5. Mamlakatimizga keladigan turistlar uchun maxsus (savdo xizmatlari, ekskursiya xizmatlari qo'shimcha xizmatlar) elektron platformalar yo'qligi.

Hududiy turizmni rivojlantirishda ushbu to'sqinlik qiluvchi omillarini bartaraf etish mamlakatimiz iqtisodiyotida valyuta tushumini va xorijiy turistlar oqimini ko'payishiga hissa qo'shibgina qolmasdan, jahon mamlakatlarini O'zbekiston bilan madaniy, ilmiy, savdo va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish borasidagi aloqalarini rivojlanishiga, shuningdek, O'zbekistonning xalqaro maydondagi obro'-e'tiborini yanada oshishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR (CONCLUSION)

Xulosa qilib aytganda, turizm xizmatlari ishlab chiqarish iste'molida sifat va samaradorlik masalalari juda katta rol o'ynaydi. Ko'rsatilayotgan xizmatlar qancha jozibador va bozorga moslashuvchan bo'lsa maxsulotning yashash davri uzayadi.

Turistik korxona oldida xizmat ko'rsatish sifatini kerakli darajada saqlab turish, kamchiliklarni o'z vaqtida bartaraf etish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish strategiyasini ishlab chiqish, xizmatlarni ist'emoil-chilarning xoxishlariga moslashtirish kabi vazifalari turadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mijoz mehmonxonaga yana kelish yoki kelmasligi unga ko'rsatilgan xizmatning yaxshi yoki yomonligiga bog'liq. Birinchi marta mehmonni sifatli xizmat, yaxshi reklama, qulay jihozlar yoki keng turdagi taomnomalar bilan jalb qilish mumkin. Ammo ikkinchi marta mehmon personalning professional ishlashi va oldin unga ko'rsatilgan xizmat sifatining yuqoriligi uchun keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduvoxidov A.M., Baxodirov M. Q. Turizm rivojlanishining tahlili va prognozi. –Maqolalar to'plami. –T.: "IQTISODIYOT", –2019.
2. Alimova M.T. Hududiy turizm bozorining rivojlanish xususiyatlari va tendensiyalari (Samarqand viloyati misolida) // I.f.d. diss. – Samarqand: –SamISI, –2017. –25-26-b.
3. Amonboyev M., Abidova D.I., Jurayeva N.A. Turizm iqtisodiyoti va menejmenti. –O'quv qo'llanma. – T.: "IQTISODIYOT", –2019. –226 bet.
4. Pardayev M.Q. va Musayev H.N. Xizmat ko'rsatish, servis va turizm sohalarini rivojlantirish: muammolar va ularning yechimlari. –"Iqtisodiyot va moliya", –2008.
5. Tuxliyev I.S., Hayitboyev R., Safarov B.Sh., Tursunova G.R. Turizm asoslari. Darslik. –O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. – T.: "Fan va texnologiya", –2014. –151-b.
6. <https://www.facebook.com/visitsamarkand/> ma'lumotlari asosida.

MUNDARIJA

1-ШУЪБА

ЎЗБЕКИСТОНДА SMART-ТУРИЗМНИ ЗАМОНАВИЙ ПРИНЦИПЛАРИ АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШ ВА БУНДА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИДАН ФОЙДАЛАНИШ

Ўзбекистонда Smart-туризмни ривожлантириш истиқболлари.....	5
Конгратбай Авезимбетович Шарипов	
Рақамли инновацион технологиялардан туризмда самарали фойдаланиш йўллари	7
Эшов Мансур Пулатович	
Туристтик кластерларнинг технологик платформасини ишлаб чиқиш.....	10
Абдурахмонова Гулнора Каландаровна	
Tourism Development in Uzbekistan: Comprehensive Analysis of Current Trends and Future Prospects	13
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
Қорақалпоғистон Республикасида туризм соҳасининг янги йўналишларини ташкил этиш имкониятлари	17
Эштаев Алишер Абдуғаниевич, Хошимов Баҳром Баҳадирович	
Ўзбекистонда тоғ туризмнинг ривожлантириш йўналишлари	20
Ахмедов Икром Акрамович	
Туристтик-рекреацион ресурслари юқори бўлган минтақаларда кластерларни ташкил қилиш механизмлари	24
Норчаев Асатулло Норбўтаевич	
Развития смарт туризм в Узбекистане	28
Алиева М. Т.	
Smart Tourism Analysis and Future Trends.....	31
Safaeva Sayyora	
Opportunities for Developing Smart Tourism and Foreign Experience in Uzbekistan	34
Kabilova N. Sh.	
O'zbekiston turizmida XXI bozori va bunda Smart-turizmning o'rni.....	37
Mirzayev Temur	
Смарт-туризм: зарубежный опыт и перспективы его применения в Узбекистане.....	42
Хушназарова М. Г.	
Development of Smart Tourism in Uzbekistan	45
Narzullaeva Umidakhon, Abzalova Nozima	
O'zbekistonda turizm xizmatlari sohasining aholi bandligiga multiplikativ ta'siri	48
To'rabekov Sohibjon Sherboy o'g'li	
Smart-turizmni xorijiy tajribalar asosida rivojlantirish istiqbollari.....	53
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li, Nishonboyev Doniyor Erkinjon o'g'li	
Smart-turizm: xorijiy tajriba va uni O'zbekistonda qo'llash istiqbollari.....	55
Ulugboyeva Ezoza Inomjanovna	
O'zbekistonning Smart-turizm salohiyatini jahon turizm bozorida targ'ib qilishning zamonaviy marketing strategiyalari.....	58
Fayyoz Ahmedova Rashidovna	

Modern Trends in the Development of Tourism and the Experience of Foreign Countries in the Application of Smart Innovations in Personnel Training.....	62
Iskandarova Nargiza Mashrabjonovna	
The Main Role of Smart – Tourism in Modern XXI Century Uzbekistan as an Example.....	65
Narzullayeva Fariza Akmalevna, Saydaliyeva Feruza Bakhtiyorovna	
How Does Smart Tourism Support Sustainable Tourism Development: the Case of Uzbekistan	67
Khusniddin Egamnazarov	
Appearances, Classification and Application of Smart Tourism.....	70
Akhmadjanova Mukhtasarkhan Anvar qizi, Sharifboyeva Fazilatxon Odilbek qizi, Dadamirzayev Sarvarbek Ulug‘bek o‘g‘li	
Фарғона водийсининг қишлоқ аҳоли пунктларида агротуризмни ривожлантиришнинг стратегик режасини ва смарт-технология концепциясини ишлаб чиқиш бўйича услубий ёндашувлар.....	74
Жумабаева Дилафруз Тожиidinovna	
Butun jahon Smart-turizmi bozorining rivojlanish xususiyatlari.....	78
Ravshanov To‘yli Gulmurodovich	
Основные тенденции развития смарт туризма в условиях цифровой экономики в Республике Узбекистан.....	81
Салиева Екатерина Сергеевна	
Развитие Смарт-туризма в Узбекистане на основе современных принципов и использования зарубежного опыта.....	84
Ахмеджанова Ирада Усмановна, Халилова Нодира Абдухамид қизи	
Будущая роль Смарт-туризма на мировом туристическом рынке.....	88
Уралова Матлюба Ахоровна	
Проблемы и перспективы развития Smart-туризма в Узбекистане.....	95
Очилова Хилола Фармоновна, Раимова Севара Ойбековна	
Перспективы развития Смарт-туризма в Республике Узбекистан на основе современных технологий и использования зарубежного опыта.....	102
Рустамов Абдор Равшан угли	
Перспективы развития зелёного смарт туризма в Республики Узбекистан.....	106
Расулова Нигора Юсуповна	
Перспективы развития смарт туризма в Узбекистане на основе современных принципов	110
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна	
Перспективные направления развития смарт туризма в Узбекистане	113
Гузал Шеровна Хонкелдиева	
Развитие культурного Смарт-туризма в Узбекистане, с использованием опыта зарубежной компании «POLYMEDIA»	116
Караева Алёна Викторовна	
Turistik xizmatlar bozorini shakllantirishning rekreatsion dinamikasi.....	118
Bahrieva Zarina Nasimovna	

2-ШУЪБА

SMART-ТУРИЗМНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Main Features of Smart Tourism Organization	121
Narzullaeva Umidakhon	
The Role Smart-City Infrastructure in the Tourism and Architecture	124
Mukhlisa Akromova Saydimukhtor qizi	
The Main Components of the Development of “Smart” Tourism in the Region	130
Agzamova Nargiza Gapurovna	

Туризм соҳасида рақамли технологиялар орқали смарт туризмни ташкил этишнинг асосий хусусиятлари	135
Ҳамдамов Амриддин Ҳамдам ўғли	
Минтақа туризмни ривожлантиришда хизмат кўрсатиш корхоналарининг smart-ахборот моделлари асосида ривожланиши	140
Ш.Х.Мухитдинов	
Analysis of Cases of Use of Smart Technologies in Tourism and Hotel Enterprises.....	146
Hamidova Muxtasarxon Iqboljon qizi, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Tarixiy shaharlarda turizmni rivojlanishida raqamli texnologiyalarning o'rni.....	152
Ro'zibayeva Zulayho Baxrombek qizi	
Turizm sohasi rivojlanishida Smart-turizmning o'rni	159
Dadamuxamedova Mushtariy Maxmudjon qizi	
Mamlakatimizda turizm sohasini raqamlashtirish va boshqarishni takomillashtirish	162
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li	
Development of Smart Tourism in Uzbekistan Based on Modern Principles and Using Foreign Experience.....	165
Gulrukh Yusupova, Nilufarkhon Ashuralieva	
Jizzax viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida turizmning ahamiyati va roli: yangicha Smart yo'nalishlar va mexanizmlar	168
Aynakulov Muxitdin Abduxamidovich	
The Role of Smart Technologies in the Development of Agrotourism	172
Yoriyeva Farangiz Murodilloyevna	
Turizmning rivojlanishini barqarorlashtirishda prognozlashning mohiyati va obyekti.....	175
Axmadjanova Muxtasarxon Anvar qizi, Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'gli, Sharifboyeva Fazilat Odilbek qizi	
The Main Trends in the Development of Digital Tourism in Uzbekistan.....	181
Ismailova Sayyora Ulugbekovna	
Jahon ziyorat turizmi obyektlarining turizm rivojlanishiga ta'siri.....	186
Karimova Maftuna Komiljon qizi	
The Future of Smart Tourism: Transforming Travel Experiences	191
Oppokkhonov Nurmukhammad	
Sayyohlik yo'nalishlariga tashrif buyuruvchilar uchun aqlli texnologiyalarning ahamiyati	193
To'xtayeva Xurshida Farhodovna	
O'zbekistonda Smart-turizmni rivojlantirish choralari.....	200
Raximova Dilfuza Mirzakasimovna	
Exploring Smart Tourism: Lessons From Abroad and Opportunities for Uzbekistan	206
Nasiba Mukhtorova, Zohid Askarov, Angelo Battaglia	
Smart Tourism: Pros, Cons and Potential Future Development	215
Baratov Asadbek	
Turistik destinatsiyalarni boshqarish orqali turistik mintaqalarni rivojlantirish.....	218
Toirova Nozima Miraxmad qizi	
Основные компоненты развития смарт туризма в Ташкентском регионе: перспективы и вызовы	223
Зиёвиддинова Тарона Ойбек кизи	
Инновационные тенденции применения умных технологий в развитии туризма и гостиничного бизнеса.....	226
Мусаева Сайёра Абдивахитовна	
Цифровизация как важнейший двигатель индустрии туризма.....	234
Абидова Д.	

Путешествие будущего: формирование и инновационное развитие направления Смарт-туризм	239
Курашева Валерия Олеговна, Ивонина Наталья Викторовна	
Основные особенности организации смарт-агротуризма в Узбекистане.....	241
Анваров Нодир Аллаёрович	

3-ШУЪБА

ЎЗБЕКИСТОННИНГ SMART-ТУРИЗМ САЛОҲИЯТИНИ ЖАҲОН ТУРИЗМ БОЗОРИДА ТАРҒИБ ҚИЛИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИЯЛАРИ

Enhancing Marketing Strategy for the Development of Mountain Tourism.....	255
Mavlanov Golibjon Mahammad o'g'li	
Smart Destination Management: Challenges and Practices	258
Nurmukhammad Oppokkxonov	
O'zbekistonda qishloq turizmining shakllanish va rivojlanishi.....	260
Usmonov Sardor	
Фарғона водийсида туризм соҳасини ривожлантиришнинг ҳудудий дифференциал хусусиятлари	263
Максумов Азизхон Нодиржон ўғли	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning jahon tajribasi muammo va istiqbollar	268
Aynaqulov Xusniddin Abduxamidovich, Teshayeva Farida Shuxrat qizi	
Hududlarda Smart-turizmni rivojlantirishda xorij tajribasini qo'llash istiqbollari.....	271
Islomova Dilrabo Salomovna	
Consideration of Positive and Negative Impacts of Smart Tourism on Destination Branding, Case of Uzbekistan	274
Ms. Yulduz Yakubova	
Analysis of the State of Use of Smart Technology in Hotels.....	276
Uralova Dilbar Anorbayevna, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Turizm sohasi orqali aholi bandligini ta'minlash yo'llari	281
Matkbulova Dilorom Xalilullayevna	
Smart-turizmni tashkil etishning asosiy xususiyatlari	284
Uralova Matlyuba Axrorovna	
O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida turizm sohasining o'rni.....	286
Matchanov Azizbek Umirbek o'g'li	
Mehmonxona xo'jaligida yashil texnologiyalarni joriy qilish.....	289
Xakimova Nargiza Axadjon qizi	
Mamlakatimizda Smart-turizmni rivojlantirish masalalari va iqtisodiyotda tutgan o'rni.....	293
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li, Nishonboyev Doniyor Erkinjon o'g'li	
Dam olish turizmida Smart parklarning o'rni	295
Shaymanova Nigora Yusupovna	
Rekreatsiya turizmni rivojlantirishda Smart texnologiyalardan foydalanish	297
Shaymanova Nigora Yusupovna	
Smart Tourism: Foreign Experience and Prospects for Its Application in Uzbekistan.....	299
Avezova Nilufar	
Использование BIG DATA и AI для реинвентаризации маркетинга туризма в Узбекистане: новые перспективы в глобальной конкуренции.....	304
Турабекова Фарангиз Наримонбек кизи	
Проблема в смарт туризме	310
Аскаралиева Муштарий Баходировна	

Смарт туризм в Узбекистане: новые подходы и современные решения	313
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Смарт туризм в Узбекистане: новые возможности и вызовы.....	315
Бекмурадова Лайло Турсунмаматовна	
Влияние цифровых технологий на развитие туристского рынка в Узбекистане	323
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	

4-ШУЪБА

ТУРИЗМ ВА ТАЪЛИМ: ШАРТ-ШАРОИТИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ

Таълим туризми тушунчаси моҳияти ва уни ривожлантиришнинг хориж тажрибалари	327
Саъдуллаева Гулноза Содиқ қизи	
Toshkent viloyatida agroturizm obyektlarini rivojlantirish va kadrlar salohiyatini oshirish istiqbollari.....	330
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna	
Smart-turizm faoliyatini boshqarish jarayoniga yondashuvlar	337
Mirzayev Abdullajon Topilovich	
Ilmiy faoliyani rivojlantirishda ta'lim tashkilotlaridan maqsadli foydalanish.....	341
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
Turistik xizmatlarning reklamasini amalga oshirishda ijtimoiy tarmoqlarning ahamiyati	349
O. A. Norbo'tayev	
Ta'lim turizmining mohiyati va uni O'zbekistonda rivojlantirish imkoniyatlari.....	351
Jiyanov Uktam Panjievich	
Smart Tourism and Education: Conditions and Prospects in Uzbekistan	354
Gulrukh Yusupova, Sabina Turakulova	
Uzbekistan: Theory and Practice of Personnel Training for Tourism.....	361
Ochilova Hilola Farmonovna	
Marketing strategiyalarini qo'llash orqali mamlakat turizm bozorini rivojlantirish istiqbollari	365
Nurfayzieva Moxinur Zayniddinovna	
Turistik mahsulotlar shakllanishi bo'yicha nazariy yondashuvlar va narxlar tahlili	372
Imomov Sanjar Muxammadievich	
Mehmonxona sohasida Big Data texnologiyalarini qo'llash	376
Shermakhmadova Zarina Shavkat qizi	
Promoting Environmental Entrepreneurship And Innovation in a Green Economy.....	379
Embergenova Anjim Aydosbaevna	
Turizm xizmatlari eksportini oshirishda innovatsion marketing va raqamli texnologilayar ta'siri	381
Bakhromov Akmal Abduvahid o'g'li	
Samarali marketing strategiyalari orqali O'zbekistonni raqobatbardosh turizm yo'nalishi sifatida jonlantirish	385
Xusniddinova Munavvar Sur'at qizi	
O'zbekistonda Smart-turizmni zamonaviy prinsiplari asosida rivojlantirish va bunda xorij tajribasidan foydalanish.....	388
Tojiboyev Toxirjon Zoxirjon o'g'li	
Mehmonxona va xizmatlar bozorini takomillashtirish, mehmonxonalarda smart mehmonxona xizmatlarning tizimini joriy qilish	391
Mansurov Zokir Xusanovich	

Туризмни қўллаб-қувватлаш жамғармасининг соҳа ривожини молиялаштиришдаги аҳамияти.....	394
Примова Нигора Икром қизи	
Turizm – dunyo madaniyatiga ko‘prik.....	397
Abdullayeva Nilufar Sultanbayevna	
Key Features of Digital Advertising Development in Tourism in Uzbekistan.....	399
Mirziyo Sodikov Odiljon ogli	
Xizmat ko‘rsatish tarmoqlarida turizm va bank xizmatlarini bog‘liqliklari.....	404
Xakimov Zoxid Norbo‘tayeich	
Innovative Management in Smart Tourism: a Digital Economy Imperative for Tourist Enterprises.....	406
Mamanov Mukhammadamin	
The Role of The Capacity of Service Personnel in the Organization of the Quality Service Process in Hotel Enterprises.....	409
Rakhmonova Nigina Anvarovna	
Развитие умного туризма – перспектива кадров в сфере туризма.....	412
Бухарова Нигора Газиёвна	
Состояние гостиничного бизнеса в Самарканде и важность его развития.....	415
Мардонова Дилрабо Ширинбоевна	
Организационно-экономический механизм развития туристических комплексов.....	418
Хомидов Қаххорали Қурбонали ўғли	

5-ШУЎБА

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

Қорақалпоғистон Республикасида туризмни ривожлантириш имкониятлари.....	422
Эштаев Алишер Абдуғаниевич, Маткаримов Жаҳонгир	
Вопросы развития Smart-туризма в Республике Каракалпакистан.....	425
Абдувахидов Абдумалик Махкамович	
Qoraqalpog‘istonning o‘ziga xos madaniy va tarixiy merosi.....	427
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirish istiqbollari.....	429
Matkbulova Dilorom, Abdug‘aniyev Toxirjon	
Соғломлаштириш туризми фаолиятини бошқаришда туристик кластерларни шакллантириш механизмларини баҳолаш.....	432
Ғофуров Азизбек Умаржонович	
Qoraqalpog‘iston Respublikasining o‘ziga xos ekologik merosi.....	435
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
Qoraqalpoq o‘lkasi turizm istiqbollari.....	437
Dehqonov Burxon Rustamovich	
Implementing Smart Tourism Strategies in Karakalpakstan.....	439
Mukhanov Murod Mukhan ugli	
Qoraqalpog‘iston Respublikasi turizm sektoridagi integratsiyaning nazariy asoslari.....	442
Xalimova Fayyoz Nafasovna	
Qoraqalpoqiston Respublikasida turizmni rivojlanish yo‘llari.....	445
Xushnazarova Maxzuna Gulamjonovna	
Turistik hududlarda turizmning barqaror rivojlanish konsepsiyalariga yondashuvlar.....	452
A. Asraqulov	

Минтақада туризм соҳасини бошқаришнинг ўзига хос хусусияти	455
Ембергенова Анжим Айдосбаевна	
Perspectives for the Further Development of Smart Tourism in Uzbekistan	460
Akhunova Shokhistakhon Nomanjanovna, Askarov Farhod Rakhmatovich	
Қорақалпоғистон Республикаси ички туризм йўналишлари.....	465
Норчаев Н. А.	
Qoraqalpog'iston Respublikasida turizmni rivojlantirish tendensiyalari	467
Islamova Qunduzxon Ikromboy qizi	
Тенденции развития Смарт-туризма в Республике Каракалпакстан	469
Очилова Х. Ф., Нагметуллаев А. А.	
Тенденции развития зеленого туризма в Республике Каракалпакстан.....	472
Расулова Нигора Юсуповна	
Перспективы развития смарт туризма в Республике Каракалпакстан.....	475
Косбергенова Нурзия Кудайбергеновна	
Role of social media in promoting Sustainable Tourism in Uzbekistan	477
Ms. Nigina Kurbonova, Dr. Shalki	
Jahonda ta'lim turizmining rivojlanish tendensiyalari	487
Uktam Jiyanov, Maksudova Shahlo	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshrishda "Smart-turizm" xizmatlaridan maqsadli foydalanish.....	490
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
The role of tourism industry in the country's economy	497
Gofurova Vasila Odiljon qizi	
Tourism Impacts GDP Growth (and Decline).....	500
Gofurova Vasila Odiljon qizi	
Smart turizm texnologiyalarining sayyohlarning xatti-harakatlari, sayohatdan qoniqlashlari va baxtli his qilishlariga ta'siri	503
Munajat Isakdjanova Inog'omovna	
Sayohat va turizm rivojlanish indeksi	507
Raxmonova Nilufar Yorqinovna	
O'zbekistonda smart turizmni rivojlantirish imkoniyatlari	512
Kamoliddin Jahongirov	
Xalqaro turizm bozorida ta'lim turizmining o'rni va rivojlanish xususiyatlari	514
Ominaxon Ababaxriyeva, Kamoliddin Jahongirov	
Functional composition of irrealis	517
Ochilova Noila Farmonovna	
Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish mohiyati	519
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyotida zamonaviy logistika tizimlari mohiyati	521
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	524
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot”
jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.